

Chatthip Nartsupa

เอกสารจดหมายเหตุ : คุณค่าและประโยชน์¹

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา²

จากบรรณานุกรม: ความนำ

เมื่อมีการค้นพบเครื่องพิมพ์ที่ใช้ตัวเรียงพิมพ์ตัวอักษรโลหะที่เคลื่อนไหวได้ในยุโรปเป็นครั้งแรก ณ เมืองไมนซ์ (Mainz) ในดินแดนประเทศเยอรมนีปัจจุบัน โดย โยฮันเนส กูเตินแบร์ก (Johannes Gutenberg ค.ศ.1397 หรือ 1400-1468) เมื่อค.ศ.1456 (กูเตินแบร์กเริ่มทำงานตั้งแต่ ค.ศ.1450) มีการตีพิมพ์พระคัมภีร์ครั้งแรก 48 ชุดหลังจากนั้นนับเป็นการพลิกโฉมหน้าประวัติศาสตร์ของวัฒนธรรมการพิมพ์ เครื่องพิมพ์ของกูเตินแบร์กมิใช่เพียงทำให้มนุษย์สามารถผลิตสิ่งพิมพ์ได้หลายชุดตามต้องการ ต่างจากการลอกเอกสารด้วยลายมือที่ทำกันก่อนหน้านี้เท่านั้น แต่ยังทำให้ “วัฒนธรรมวิชาการ” ของชาวยุโรปเปลี่ยนจากวัฒนธรรม “มุขปาฐะ” กลายเป็นวัฒนธรรมวิชาการที่ฝังรากลึกอยู่กับ “ลายลักษณ์” มาจนถึงปัจจุบัน และในเมื่อมนุษย์สามารถสร้างสรรค์สิ่งพิมพ์ในลักษณะ “สำเนา” ได้มากชุดตามที่ต้องการ ย่อมต้องมีกระบวนการตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาด้วยบทจากต้นฉบับลายมือที่คัดลอกสืบต่อกันมา ซึ่งอาจมีการเพิ่ม

¹ คำบรรยายในการเปิดนิทรรศการงานจดหมายเหตุเรื่อง “จดหมายเหตุ: ประตูลู่การเรียนรู้
ธปท.” วันที่ 25 กรกฎาคม 2548 ณ ห้องบรรยาย อาคารตำหนัก วังบางขุนพรหม 10.45-
12.00 น.

² ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร. ฉัตรทิพย์ นาถสุภา คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เสริมข้อความขณะคัดลอก มีการตัดความเพิ่มเติมลงไปในตัวบทดั้งเดิม ทั้งนี้แล้วแต่วิธีอ่านและตีความของปราชญ์หรือคณะปราชญ์ผู้คัดลอกเอกสารเหล่านั้น

อันที่จริง การตรวจสอบความถูกต้องของตัวบทนั้น มีมาแต่โบราณ ตั้งแต่ชาวยุโรปเริ่มศึกษาตัวบทจากสมัยกรีก โรมัน และตลอดสมัยสมัย นับเป็นการตรวจสอบและตรวจทานให้ตรงตามต้นฉบับเดิม (editio princeps) เพื่อความถูกต้องและเที่ยงตรงทางวิชาการ

จึงนับได้ว่า หลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษรฉบับลายมือหรือหลักฐานสำหรับตัวบทในรูปอื่นในสมัยต่อมา เช่น ภาพยนตร์ ที่อาจเปลี่ยนรูปไปในแต่ละขั้นตอนของการสะสมตัวบทจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในหลายประเทศ เช่น ที่เยอรมนีมีการศึกษาเรื่องปัญหาการสะสมตรวจสอบต้นฉบับอย่างเป็นระบบ เป็นวิชาหนึ่งในมหาวิทยาลัย การเก็บรักษาตัวบทต้นฉบับหรือเอกสารจดหมายเหตุไว้ในที่ซึ่งปลอดภัยเพื่อการศึกษาทำให้คนรุ่นหลังได้รู้ถึงความเป็นไป ที่มาและสาเหตุของวัฒนธรรมหลายสาขา แสดงถึงความสำคัญของเอกสารจดหมายเหตุเหล่านั้นด้วย

ในการศึกษาถึงความสำคัญของเอกสารจดหมายเหตุ ศูนย์ยุโรปได้ศึกษาได้รับเกียรติอย่างสูงจาก ศาสตราจารย์ ดร. ฉัตรทิพย์ นาถสุภา ที่ได้มอบบทความชิ้นนี้ให้วารสารยุโรปศึกษา โดยศาสตราจารย์ ดร. ฉัตรทิพย์ยกตัวอย่างให้เห็นจริงถึงประโยชน์และความสำคัญของเอกสารจดหมายเหตุจากประวัติศาสตร์ไทยและยุโรปจากเหตุการณ์ปลายสมัยพระบาทสมเด็จพระ

พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และจากประวัติศาสตร์เยอรมันและรัสเซีย บท
ความแบ่งหัวข้อเป็น 4 ส่วน ดังนี้

1. ความหมายและความสำคัญของเอกสารจดหมายเหตุ
2. ตัวอย่างความสำคัญจากกรณีสากล
3. ตัวอย่างความสำคัญจากกรณีของไทย
4. ข้อเสนอบางประการต่อนักจดหมายเหตุ

ความหมายและความสำคัญของเอกสารจดหมายเหตุ

เอกสารจดหมายเหตุหมายถึง กระดาษข้อมูล เอกสารที่ไม่ได้พิมพ์
โรงพิมพ์เก็บไว้ด้วยเหตุผลคุณค่าทางประวัติศาสตร์ เป็นเอกสารที่เกิดขึ้นใน
เวลาทำงานหรือกิจกรรม เป็นกิจกรรมสาธารณะหรือส่วนตัว สามารถเอา
กลับมาเป็นข้อมูลได้

ต่อมาเมื่อเทคโนโลยีเจริญ ก็หมายถึงรูปภาพ เทป ภาพยนตร์ และ
ข้อมูลคอมพิวเตอร์ด้วย

เมื่อก่อนคริสต์ศตวรรษที่ 15 นั้น เก็บอยู่ในห้องสมุดรวมกับหนังสือ
แต่หลังจากศตวรรษที่ 15 มีงานพิมพ์ออกมา จึงแยกเก็บเพราะว่ามีหนึ่ง
เดียว ขณะที่หนังสือมีหลายสำเนาแยกเก็บในหอจดหมายเหตุ และหลังจาก
ปฏิวัติฝรั่งเศส ค.ศ.1789 มีการแยกชัดเจนเป็นระบบ โดยเฉพาะที่เป็น
เอกสารของรัฐที่เปิดให้ประชาชนเข้าใช้ได้

ความสำคัญของเอกสารจดหมายเหตุ:

1) เป็นการบันทึกความทรงจำร่วมกันว่าด้วยกิจกรรมของมนุษย์ เนื่องจากเป็นการเขียนลงไปจึงมักเป็นเรื่องสำคัญ และเนื่องจากเป็น ตัวอักษรจึงไม่เปลี่ยนแปลง คงทน ทำให้เข้าใจอดีตโดยเฉพาะบริการหรือ กิจกรรมสาธารณะ เป็นการสืบเนื่องวัฒนธรรม และทำให้อธิบายปัจจุบันได้ ถ้าไม่เข้าใจอดีตก็ไม่เข้าใจตัวเอง เป็นความรับผิดชอบของรุ่นอายุเราต่อรุ่น อายุต่อ ๆ ไปที่จะรักษามันไว้

2) เป็นข้อมูลที่จะทำให้รู้ความเป็นเฉพาะตัว (identity) ของบุคคล ครอบครัว หมู่บ้าน ชุมชน ธุรกิจ สังคม คือประวัติความเป็นมาของบุคคล วงศ์ญาติบริษัท ห้างร้าน ฯลฯ เช่น จดหมายเหตุของโบสถ์ของธุรกิจ

3) เป็นเครื่องมือจะให้เกิดธรรมรัฐ (good governance) คือการจัด การบริการสาธารณะโดยประชาสังคมและรัฐร่วมกันอย่างรับผิดชอบ (accountability) คือประชาชนตรวจสอบรัฐและผู้ให้บริการสาธารณะได้ รัฐ ต้องรับผิดชอบต่อความจริง ความยุติธรรม และชดใช้ถ้าทำผิด การเก็บ บันทึกลงและการเปิดเผยข้อมูลจดหมายเหตุเป็นส่วนสำคัญของระบอบ ประชาธิปไตย ตัวอย่างคือการปฏิวัติฝรั่งเศส 1789 การเปลี่ยนแปลงการ ปกครอง 2475 และการล่มสลายของรัฐบาลเผด็จการไทยเวียตช่วงปลาย ทศวรรษ 1980 ทำให้สาธารณชนได้รู้การปฏิบัติการและการทำงานของ รัฐบาลของประเทศทั้งหลายนั้น

4) เป็นสิ่งช่วยในการบริหาร ไม่ต้องทำซ้ำ รู้ประเด็นที่สำคัญของเรื่องที่กำลังจัดการอยู่ ตัวอย่างชัดเจนคือพิมพ์เขียวอาคาร เมื่อเก็บและเรียกกลับมาดูได้ ทำให้ง่ายแก่การซ่อมอาคารหรือต่อเติมแผนที่เพื่อนศึกษาเรื่องแนวเขตที่จำเป็นต้องใช้เมื่อมีการพิพาทเรื่องกรรมสิทธิ์ เช่นที่หอจดหมายเหตุแห่งชาติของไทยมีพิมพ์เขียวอาคารเก่า ๆ และแผนที่แสดงเขตแดนจำนวนมาก หรือที่เราเคยอ่านพบว่าในการพัฒนาแบบจำลองเครื่องบินไอพ่นในระยะแรก การเก็บจำลองพิมพ์เขียวทางด้านวิศวกรรมและผลการทดลองเอาไว้ แล้วนำกลับมาพิจารณา ทำให้ไม่ต้องทดลองทำซ้ำอีกหลายหน เป็นการลดค่าใช้จ่ายของบริษัทลงไปได้มาก

มีข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับความสำคัญของเอกสารจดหมายเหตุ ซึ่งเป็นความเห็นของผมเอง มาจากประสบการณ์ 2 ข้อ โดยเฉพาะผู้ค้นคว้าประวัติศาสตร์ที่อาจจะลึกถึง เพื่อการเตรียมตัวในการค้นเอกสารจำนวนมาก คือ:

1) ความสำคัญของเอกสารมักขึ้นอยู่กับระดับที่เอกสารขึ้นสู่การตัดสินใจ คือยังเป็นเรื่องที่ต้องตัดสินใจระดับสูงเรื่องนั้นก็มักเกี่ยวข้องกับคนจำนวนมาก หรือเกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรจำนวนมาก เช่นความแตกต่างระหว่างความสำคัญของเอกสารที่เข้าสู่พระบรมราชวินิจฉัยของพระมหากษัตริย์กับเอกสารที่ตัดสินใจระดับเสนาบดี ฯลฯ

2) ข้อมูลจะมีความสำคัญแค่ไหน เป็นประโยชน์แค่ไหน ขึ้นอยู่กับความรู้ก่อนมาค้นคว้าของผู้ค้นคว้าแต่ละคน ถ้าเราเตรียมตัวดีและมีความรู้

กว้างในเรื่องนั้น ๆ ดี เราสามารถดึงความสำคัญของเอกสารออกมาได้มาก ยกตัวอย่าง เวลาผมไปอ่านเอกสารตอนแรก ๆ จะยุ่งมาก เอกสารกล่าวถึงบุคคลต่าง ๆ ซึ่งเป็นผู้ที่ไม่ได้อยู่กับเราแล้ว เราไม่รู้ว่ใครคนไหนสำคัญ คนไหนเป็นญาติกับใคร เราศึกษาไปสักพักหนึ่งเราก็รู้ว่าใครเป็นใคร ใครมีเบื้องหลังอย่างไร จะทำให้เราหยิบความสำคัญของเอกสารออกมาได้มาก เรื่องนี้เป็นได้อาเล็กติก เอกสารในแง่นี้คล้ายกับมีชีวิต มันตอบโต้กับเราได้ เรามีความรู้แค่ไหน เราไปดึงเอาความรู้จากเอกสารมาได้มากเท่าที่เราได้เตรียมตัวมา เรามีความรู้ใหญ่ ๆ เอกสารว่าด้วยเรื่องเฉพาะ เอาเรื่องใหญ่ ๆ ไปโยงแล้วจะทำให้เราเข้าใจเรื่องในเอกสารซึ่งเป็นเรื่องเฉพาะดีขึ้น รู้จุดตั้งและความสำคัญของเอกสาร

ดังนั้น เรื่องความสำคัญของเอกสาร นอกจากจะขึ้นอยู่กับระดับชั้นของเอกสารแล้ว ยังขึ้นอยู่กับปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ที่ศึกษากับเอกสารอีกด้วย

ตัวอย่างความสำคัญของเอกสารจดหมายเหตุจากกรณีสากล

ตัวอย่างจากสากลผมอยากยกตัวอย่างจากสหภาพโซเวียต เป็นตัวอย่างที่คลาสสิกมาก ๆ ทำให้เรารู้อะไรที่สำคัญ คือเริ่มจากครึ่งหลังของทศวรรษ 1980 สหภาพโซเวียตได้มีการเปลี่ยนแปลงที่รากฐาน เปลี่ยนเป็นสังคมเปิดและมีการปรับโครงสร้าง การเปิดเอกสารจดหมายเหตุทำให้เรารู้ข้อเท็จจริงสำคัญหลายเรื่อง ผมขอยกตัวอย่าง 3 เรื่อง:

เรื่องแรก การตายของชาร์นิโคลส์ที่ 2 ท่านและครอบครัวถูกปลุกขึ้นมากลางดึกของคนวันที่ 16 กรกฎาคม 1918 และถูกยิงทิ้งเข้ามิดวันที่ 17 กรกฎาคม (หรือเที่ยงคืนของคืนวันที่ 16 กรกฎาคม) มีคำถามว่ารัฐบาลกลางโซเวียตที่มอสโกรับผิดชอบแค่ไหน เป็นผู้สั่งการหรือเปล่า ก่อนการเปิดเผยสารจดหมายเหตุรัฐบาลบอลเชวิกปล่อยให้เรื่องนี้คลุมเครือ ขวนให้เข้าใจไปว่าเป็นคำสั่งรัฐบาลท้องถิ่นของเมือง Ekaterinburg ที่คุมตัวชาร์และครอบครัว เพราะกองทหารฝ่ายรัสเซียขาวกำลังใกล้เข้ามา แต่ก็มีคนสงสัยกันมาก ว่าการฆ่าคนระดับนี้รัฐบาลบอลเชวิกท้องถิ่นเป็นผู้ตัดสินใจจริง ๆ หรือทอดทิ้งเองหลังจากที่เขาหนีออกนอกประเทศก็เคยให้ข้อมูลว่าเลนินเป็นคนสั่งฆ่า จนถึงครึ่งหลังทศวรรษ 1980 จากการเปิดเผยสารจดหมายเหตุ เราจึงได้ทราบว่าเลนินและคณะรัฐบาลกลางเป็นคนสั่งฆ่า เพราะมีเอกสารติดต่อสั่งการในเรื่องนี้เป็นหลักฐานอยู่

กรณีการประหารบุคคลในโซเวียตนี้ สตาลินได้เอาผู้นำพรรคบอลเชวิกไปฆ่าหลายคน เช่น บุคคาริน โดยตั้งศาลใส่ความว่าทรยศเป็นสายลับให้ต่างชาติ แท้ที่จริงบุคคลเหล่านี้เป็นผู้บริสุทธิ์ทั้งนั้น ในช่วงหลังทศวรรษ 1980 บุคคลเหล่านี้จำนวนมากได้รับเกียรติฟื้นคืน หลังจากเสียชีวิตไปแล้วกว่า 40 ปี ความยุติธรรมได้กลับคืนมาเพราะเอกสารจดหมายเหตุ

เรื่องที่สอง คือการสังหารหมู่ที่ป่า Katyn ป่า Katyn นี้ อยู่ใกล้เมือง Smolensk ของรัสเซียในปี 1943 เมื่อทหารเยอรมันบุกเข้าไปในรัสเซีย ได้

ไปพบศพนายทหารโปแลนด์มากถึง 15,000 คนฝังอยู่ในป่านี้ เยอรมันระบุว่ารัสเซียสังหาร รัสเซียว่าเยอรมันสังหาร จนถึง ค.ศ.1989 รัสเซียถึงยอมรับ เพราะเอกสารจดหมายเหตุเผยว่าสตาลินเป็นผู้สั่งฆ่าเพื่อกวาดล้างพวกโปแลนด์ที่นิยมตะวันตกให้หมดสิ้น ทั้ง ๆ ที่นายทหารโปแลนด์เหล่านี้ยอมเป็นเชลยศึกแล้ว

เรื่องที่สาม การตายของฮิตเลอร์ จริง ๆ คือ ฮิตเลอร์ฆ่าตัวตายเมื่อวันที่ 30 เมษายน 1945 ในห้องในอาคารนิกายใต้ดินใต้สำนักงานผู้นำกลางนครเบอร์ลิน แต่ก็มีข้อสงสัยกันตลอดมาว่าฮิตเลอร์ตายจริงหรือเปล่า เพราะสหภาพโซเวียตไม่ยอมออกมาแถลงเรื่องนี้อย่างเป็นทางการ ทั้ง ๆ ที่กองทหารของรัสเซียเป็นผู้เข้ายึดได้ในนครเบอร์ลิน รัสเซียปล่อยให้เรื่องนี้คลุมเครือ อาจเพราะต้องการให้คนสงสัยว่าตะวันตกช่วยให้ฮิตเลอร์หนีไป เป็นการปล่อยข่าวเพื่อให้ชาวโลกเสียความเชื่อถือตะวันตก โดยเฉพาะในช่วงต้นของสงครามเย็น แต่ในปี 1992 จากการเปิดหอจดหมายเหตุทำให้นักข่าวหญิงชาวรัสเซีย Ada Petrova ได้พบเอกสารแสดงว่าโซเวียตได้ตั้งกรรมการสอบสวนเรื่องนี้ทันทีหลังจากที่ยึดนครเบอร์ลินได้ ชักถามพยานหลายปาก คณะกรรมการได้รายงานเรื่องนี้อย่างละเอียดเป็นลายลักษณ์อักษร ยืนยันว่าฮิตเลอร์ฆ่าตัวตายจริงและยังมีส่วนหนึ่งของกะโหลกศีรษะของเขาที่เผาไม่หมดเหลืออยู่ ซึ่งหลักฐานรายงานการสอบสวนและชิ้นส่วนกะโหลกยังเก็บอยู่ที่หอจดหมายเหตุที่มอสโกจนทุกวันนี้ สรุปได้ว่าฮิตเลอร์

ตายแล้วตั้งแต่ ค.ศ. 1945 และรัสเซียรู้อยู่เต็มอกว่าตายจริง แต่ไม่ยอม
แถลงให้คนทั้งโลกรู้

ตัวอย่างความสำคัญของเอกสารจดหมายเหตุจากกรณีของไทย

ผมขอยกตัวอย่าง 2 กรณี จากประสบการณ์ของผมเอง เดิมเวลา
ผมอ่านประวัติศาสตร์ไทย จะเกิดความรู้สึกว่าประเทศเราสงบเรียบร้อย ซึ่ง
ความจริงก็เรียบร้อยดีกว่าประเทศอื่น ๆ อีกหลายประเทศจริง ๆ แต่ก็ไม่ถึง
กับว่าไม่มีปัญหาเลย ต่อมาผมได้อ่านบทความของคุณเดช นุนนาค เรื่อง
"ขบถผู้มีบุญอีสาน ร.ศ.121" ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นปลายรัชกาลที่ 5
บทความลงในวารสารสังคมศาสตร์ปริทัศน์ปี 2510 ณ สถานภาพความรู้
สังคมศาสตร์ไทยปี 2510 เราไม่ทราบว่าจะมีขบวนการไม่สงบขนาดใหญ่
ในประวัติศาสตร์ชนบทประเทศเรา คุณเดชได้ค้นคว้าที่หอจดหมายเหตุแห่ง
ชาติ ซึ่งตอนนั้นอยู่ที่ตึกแดงหน้าวัดมหาธาตุ แล้วนำมาเขียน เราจึงได้
ทราบว่า เคยมีขบวนการขนาดใหญ่ของชาวบ้านที่ถูกกระทบกระเทือนและ
พยายามจะแสดงปัญหาของตัวออกมา ต่อมาเมื่อผู้ตามไปค้นหลายคน เช่น
พ.อ.หญิงนงลักษณ์ ลีเมศิริ ซึ่งขณะนี้เป็นอาจารย์โรงเรียนนายร้อยพระ
จุลจอมเกล้า ท่านอาจารย์ชูสิทธิ์ ชูชาติ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
และผมเองด้วย เราพบว่าหอจดหมายเหตุมีเอกสารเกี่ยวกับการพยายาม
เรียกร้องต่าง ๆ ในชนบทอยู่พอสมควรโดยเฉพาะในตอนปลายสมัยรัชกาล
ที่ 5 อาจเพราะว่ารัชกาลที่ 5 ท่านต้องการจัดการปกครองให้ส่วนกลาง

ควบคุมมากขึ้น ทำให้ท้องถิ่นรู้สึกถูกละเลยหรือทอดทิ้ง หอจดหมายเหตุมีเก็บไว้แม้กระทั่งลายแทงพยากรณ์ของผีบุญ ซึ่งชาวบ้านเรียกว่าผู้มีบุญ การเคลื่อนไหวกว้างขวางเหล่านี้เราควรสนใจ เราควรคิดแก้ไข ถ้าไม่มีเอกสารจดหมายเหตุ หรือคุณเทศไม่ค้นคว้ามาเขียน ผมก็แทบไม่รู้เลยว่าสังคมเราเคยมีปัญหารุนแรงถึงขนาดนี้ในภาคอีสาน

- อีกเรื่องหนึ่งซึ่งผมก็ได้ไปอ่านเอง คือเดิมมานั้นนายทุนชาวจีนในเมืองไทยสะสมทุนขึ้นมาได้เพราะอาศัยอำนาจทางราชการ ก่อนที่จะได้อ่านเอกสารจดหมายเหตุผมไม่ชัดเจนว่า พ่อค้าจีนกับข้าราชการมีความสัมพันธ์กันสูงมาก ระบบทุนของเราเกิดได้ร่วมเงาของระบบราชการสภาพการณ์นี้ทำให้การขยายตัวของระบบทุนของเรามาจากการโยกย้ายส่วนเกินจากเศรษฐกิจ ครอบครองและชุมชนมากกว่าจากการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และว่าการขยายตัวของระบบทุนจะนำไปเกิดระบอบประชาธิปไตยก็ใช้เวลานานมาก ไม่เหมือนกับในตะวันตกที่ระบบทุนกับระบอบประชาธิปไตยพัฒนาไปพร้อมกันค่อนข้างมาก เมื่อเราค้นคว้าในหอจดหมายเหตุ เราจะเห็นภาพระบบทุนภายใต้อุปถัมภ์ของราชการนี้ชัดเจน คือเป็นความสำคัญและการครอบคลุมกว้างขวางของระบบเจ้าภาชีนายอากรในเศรษฐกิจการคลังและเศรษฐกิจเงินตราของไทย เจ้าภาชีชาวจีนได้รับอนุมัติจากราชการให้เป็นผู้ผูกขาดการต้มเหล้า เปิดบ่อนพนัน ค้าฝิ่น และทำการค้าสินค้าสำคัญอีกหลาย ๆ ชนิด รวมไปถึงการมีระบบเหมามืองในภาคใต้ คือทาง

ราชการยอมให้นายทุนชาวจีนเป็นผู้ปกครองเมืองไปด้วยพร้อม ๆ กัน เช่น
ที่เมืองระนอง เป็นต้น

ข้อเสนอบางประการต่อนักจดหมายเหตุ

1. ขอให้ท่านระลึกไว้เสมอว่าท่านเป็นผู้เก็บรักษาความทรงจำร่วมกันของสังคม ความทรงจำร่วมกันของสังคมเป็นสินทรัพย์อันมีค่ายิ่งของประเทศชาติมีค่ายิ่งกว่าเงิน ยิ่งกว่าทอง เป็นสิ่งที่ทำให้ผู้คนทั้งหลายรู้จักตัวเอง รู้จักสังคมวัฒนธรรมของเราเอง อย่างในสหรัฐอเมริกาตำแหน่งนี้สำคัญมาก เรียกชื่อว่า Archivist of the United States แต่งตั้งโดยตรงโดยประธานาธิบดี โดยความเห็นชอบจากสภาสูงของสหรัฐ เทียบได้คล้ายกับรัฐมนตรีคนหนึ่ง

มีอยู่ 2 ประการในเรื่องความทรงจำร่วมกันของสังคม ที่ผมอยากเสนอเป็นพิเศษ คือ 1) เรื่องประวัติศาสตร์วัฒนธรรมเรายังค้นคว้ากันน้อย เราอาจค้นคว้าเรื่องลักษณะของวัฒนธรรม แต่เรามักไม่สามารถอธิบายความเป็นมา และเบื้องหลังกำเนิดและกระบวนการคลี่คลายมาของวัฒนธรรมนั้น เราเป็นประเทศที่เข้มแข็งเป็นพิเศษทางด้านวัฒนธรรม แต่เราค้นคว้าเพื่อหารากของวัฒนธรรมยังน้อยอยู่ เช่นว่าเราแทบจะไม่ได้ค้นคว้าใช้เอกสารจดหมายเหตุของกระทรวงวังที่หอจดหมายเหตุแห่งชาติทั้ง ๆ ที่กระทรวงวังเป็นกระทรวงสำคัญมากทางวัฒนธรรม เรายังคงค้นคว้าน้อยในเรื่องประวัติแนวคิดและผลงานของปัญญาชนและศิลปิน 2) เราควรสนใจเก็บรักษามรดกในท้องถิ่น เพื่อที่ท้องถิ่นจะได้รู้จักและเข้าใจตัวเองมาก

ขึ้น จะทำให้เรามีโอกาสเข้าใจกระบวนการถ่ายทอดวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่นต่าง ๆ ตามที่เป็นจริงในประวัติศาสตร์ และเป็นการกระทำของท้องถิ่นเอง ประกอบขึ้นเป็นเขตวัฒนธรรม เป็นภาคและเป็นประเทศชาติ เราควรเข้าใจและส่งเสริมการประกอบประเทศชาติทางวัฒนธรรมจากท้องถิ่นขึ้นมาขึ้นนี้ แทนการประกอบจากการปกครองหรือทุนการเงินจากส่วนกลาง จะทำให้ประเทศชาติมีความแน่นแฟ้น และสามารถระดมผู้คนทุกหมู่เหล่าทุกพื้นที่ให้มามีส่วนร่วมสร้างสรรค์สังคมได้อย่างเต็มที่

2. ควรคิดเก็บและรักษาข้อมูลต่าง ๆ ที่แวดล้อมเอกสารจดหมายเหตุด้วย เช่น ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผมเองสนใจเรื่องประวัติศาสตร์ชุมชนหมู่บ้าน เมื่อลงไปค้นคว้าก็พบว่าศึกษาจากเอกสารอย่างเดียวไม่เพียงพอ เพราะชาวบ้านอาจไม่ได้บันทึกไม่ได้เขียนเอาไว้ ผมได้ใช้วิธีสัมภาษณ์ผู้เฒ่าผู้แก่ ทำให้ได้ภาพชัดขึ้นอีกมาก ผมทราบว่ามีธนาคารแห่งประเทศไทยนี้ก็เคยมีโครงการประวัติศาสตร์บอกเล่า (oral history) สัมภาษณ์พนักงานเก่า ๆ สัมภาษณ์ผู้บริหารเก่าของธนาคารพาณิชย์ เป็นต้น หรืออย่างในประเทศ Costa Rica ผมเคยไปชมพิพิธภัณฑ์ ของธนาคารชาติของเขา ชื่อ Gold Museum เขาจัดแสดงเรื่องประวัติของเหรียญ เงินตรา และธนบัตรโดยสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ ผมก็เข้าใจได้ว่าธนาคารชาติของเขาพยายามเก็บข้อมูลเกี่ยวกับเศรษฐกิจด้วย ไม่ใช่เก็บข้อมูลในหน้าที่ของธนาคาร เก็บข้อมูลเรื่องเงินตราอย่างเดียว เพราะฉะนั้นหากนักจดหมายเหตุมีทรัพยากรก็ควรคิดเก็บและรักษาข้อมูลที่แวดล้อมเอกสารจด

หมายเหตุด้วย จะทำให้เห็นความสำคัญและความหมายของเอกสารจดหมายเหตุชัดเจนขึ้น และในสมัยใหม่นี้ข้อมูลมิได้มีแต่เอกสารอย่างเดียว จำเป็นที่จะต้องสนใจและพยายามเก็บรักษาข้อมูลที่ปรากฏในรูปแบบอื่นด้วย เช่นเป็นภาพ ภาพยนตร์ เทปบันทึกเสียง ดิสเกต ซีดี ดีวีดี เป็นต้น

3. ควรมีจิตวิญญาณอำนวยความสะดวกให้ผู้มาค้นคว้าและเปิดให้ผู้ค้นคว้าเข้าถึงเอกสารในเรื่องนี้มีประเด็นที่ใคร่ขอเสนอ 2-3 ประการด้วยกัน ประการหนึ่งคือการจัดทำบรรณานุกรมเพื่อการค้นคว้า ถ้าสามารถทำได้ถึงขั้นบทคัดย่อ (abstract) ของเอกสารจะยิ่งดี อีกประการหนึ่งคือการจัดแสดงและเผยแพร่ให้ผู้ค้นคว้าและสาธารณชนเห็นความสำคัญ ๆ เป็นต้น หรือทำจุลสารแนะนำจดหมายเหตุที่เก็บอยู่ในหอ ในประการนี้ผมต้องขอชมว่าหอจดหมายเหตุธรรมศาสตร์ทำได้ดีเยี่ยมได้ทำจุลสารของหอออกมาสม่ำเสมอ โยงเอกสารและรูปภาพที่หอเก็บไว้กับเหตุการณ์ปัจจุบัน ได้ดีมาก เช่นการแสดงประวัติบุคคลและสถานที่ เป็นต้น ประการสุดท้ายนักจดหมายเหตุในสังคมประชาธิปไตยควรมีจิตวิญญาณแบบรับผิดชอบต่อประชาชน ไม่ใช่แบบราชการโบราณ ควรถือหลักว่าจะเปิดเผยเอกสารมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ และจะปิดเอกสารเฉพาะในกรณีพิเศษจริง ๆ เท่านั้น เอกสารของหน่วยบริการสาธารณะเป็นส่วนรวมเป็นของประชาชน ไม่ใช่แน่นอนว่าเป็นกรรมสิทธิ์ส่วนตัวของนักจดหมายเหตุ ผมคิดว่าไม่ได้เป็นแม้กรรมสิทธิ์ของทางราชการ แต่เป็นความทรงจำร่วมกันของสังคมของรุ่นอายุนี้ที่จะส่ง

เอกสารจดหมายเหตุ: คุณค่าและประโยชน์

ต่อให้รุ่นอายุต่อไป นี่คือความสำคัญของเอกสารจดหมายเหตุ คุณค่าและ
ประโยชน์ สวัสดิ์ดีครับ

.

ABSTRACT

The Burmese Army and Its Authoritarian Rule

Chayachoke Chulasiriwongs

The objective of this article is to provide an analytical description of why and how the Burmese military, especially the army, took over the government of Burma in March 1962, and with a short civilian rule under U Maung Maung (August-September 1988), the army continued its role as leaders of the country until the present time. It is expected also the situation will remain as such for some years.

Generally, the army believed that it is the most disciplined, cohesive and enduring institution in Burma. Therefore, it has the legitimacy to rule. And because many minority groups demanded self-rule through the Panglaung Agreement of 1947, the army then fostered a stronger belief that, for the sake of national unity, an "iron rule" is needed. The style of authoritarian rule applied was the use of force, trickeries, and excuses for its continued presence. At the same time, the army also created "democratic scenario" during its rule of over 43 years. However, the play has not been consistent, because while the army allowed a general election in mid 1990, it refused to yield the "power to rule" to elected parties. The ploy caused voices of concern and strong economic sanctions from Western countries. However, these fell on deaf ears as the junta believed in its sovereign rights and legitimacy. In addition, with the policy of friendly relations engaged by the PRC, India and ASEAN members, the Burmese

leaders are able to keep on with their authoritarianism. Yet from the beginning of the year 2005, some ASEAN leaders and parliamentarians have shown some displeasure over the junta's continuing "house arrest" of Aung San Suu Kyi, the opposition leader. The question is "What will then be the future of the army and its authoritarian rule?"